

Hegebeintum, Harstawei 25, 'Harsta State'

'HARSTA STATE' in vergulde letters boven de voordeur

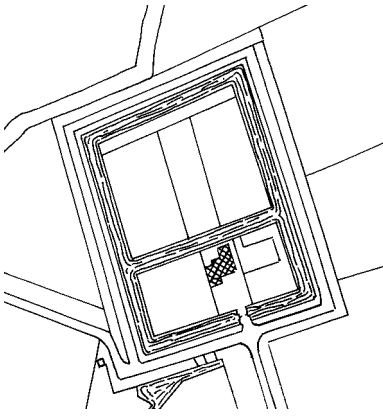

Situatie en geschiedenis¹

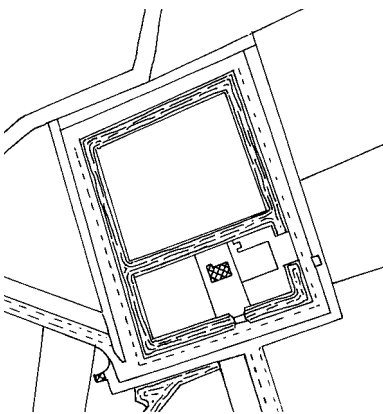
De Harsta State ligt even buiten het terpdorp Hegebeintum in de voormalige grietenij Ferwerderadeel in het noordoosten van Friesland. Het dorp met romaanse kerk en het op enige afstand daarvan in het wijde land gelegen kleine landhuis – met oprijlaan, omgrachting, boerderij, windsingels, lindelanen, boomgaard en landschappelijke tuin – vormt een eeuwenoud cultuurlandschap. Het huidige 19de-eeuwse landhuis is een restant van een grotere omgrachte state die voor het eerst vermeld wordt in 1511 als 'Hersma State'.² Eigenaar is dan Rummert oppe Harst. Hij verpachtte in 1540 als 'grontheer' de bijbehorende 32 pondematen land (bijna 12 hectare) aan Tijaert Gruestra.³ In de 16de en 17de eeuw vererfde de state binnen de families Wynia, Van Heslinga, Van Jeltinga en Van Nijsten. Ook in de 18de en 19de eeuw ging het bezit niet door verkoop, maar steeds door vererving over op volgende generaties binnen de families Van Coehoorn, De Schepper en Van Andringa de Kempnaer. De rouwborden en rouwkassen met familiewapens in het kerkje van Hegebeintum, de familiebank, familiegraven en het kerkzilver illustreren de verbondenheid tussen de dorpsgemeenschap, de kerk en de adellijke eigenaren van de state.

In de tweede helft van de 16de eeuw was de state eigendom van Doytze Wynia, secretaris van Leeuwarden. Het complex vererfde vervolgens op zijn dochter Ympck Wynia, gehuwd met Yge Gaeles van Heslinga, en daarna op haar kleinzoon Doitze van Heslinga. Deze staat in het stemkohier van 1640 geregistreerd als eigenaar van 'de state op de Hardsta'. Na zijn kinderloos overlijden kwam de state in bezit van Aef van Jeltinga, een nichtje van Ympck Wynia. Zij was weduwe van Pieter van Nijsten, een bekend jurist en raadsheer bij het Hof van Friesland, en huwde voor de

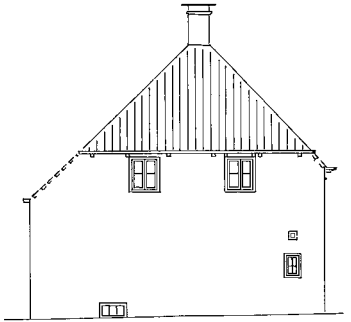
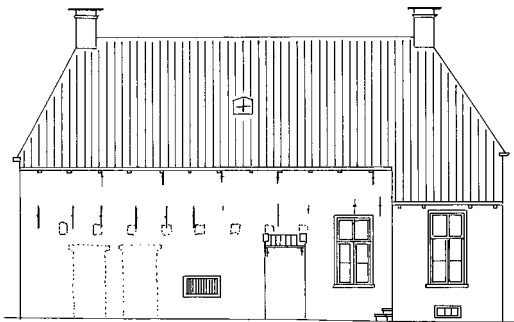
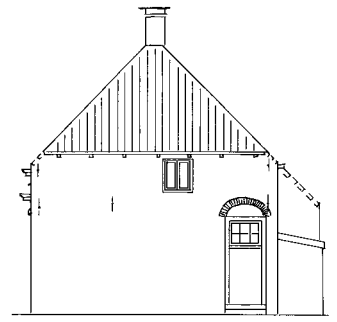
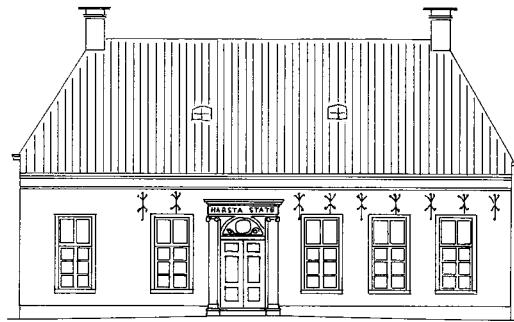
Harsta State in Hegebeintum. Een in oorsprong 16de-eeuwse state op deze plaats werd in 1843–1865 verkleind tot een eenvoudig landhuis in sobere neoclassicistische stijl naar plannen van de Leeuwarder stadsarchitect Thomas Adrianus Romein. Het huis wordt omgeven door lindelanen, een oude omgrachting, een landschappelijke tuin met stinzenflora en een boomgaard. De boerderij naast de state vormde het middelpunt van een groot landbouwbedrijf. In het huis bleef een zaal in Lodewijk xvi-stijl uit de oude state bewaard.

Situatie 1824.

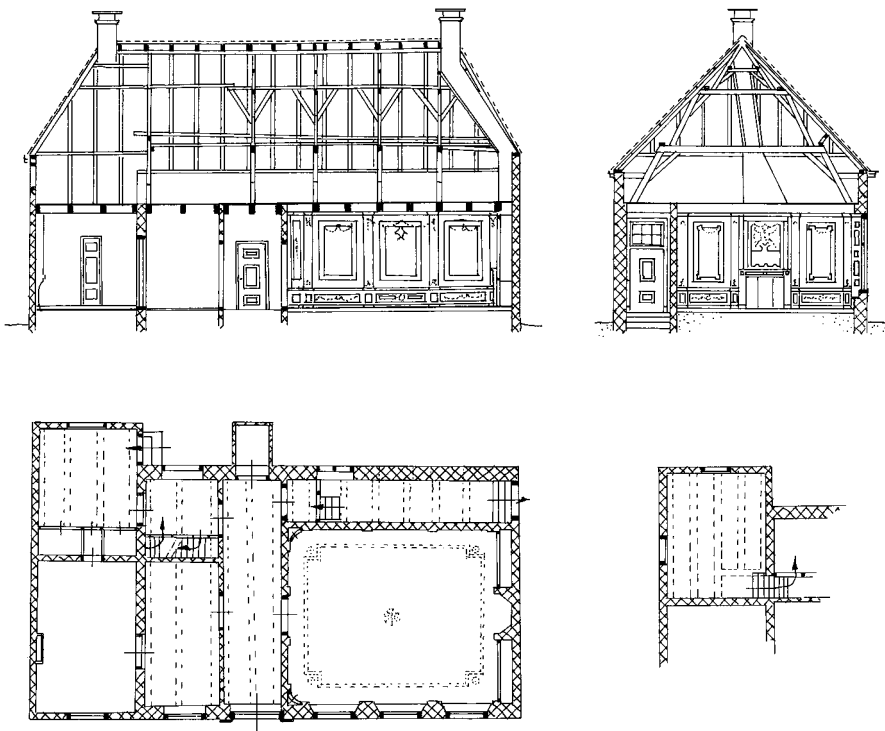

Situatie 1887.

De oude state. Delen van het casco uit de 16de eeuw bleven bewaard in het huidige huis. Tekening Jacobus Stellingwerff, 1722.

tweede keer met Hessel van Sminia, grootgrondbezitter in Akkrum.⁴ Haar zus Ympck van Jeltinga woonde of verbleef regelmatig met haar man Focko van Aysma, een neef van Hessel van Sminia en secretaris van Ferwerderadeel, op de Harsta State.⁵ Vanaf omstreeks 1656 tot 1696 was Barthold van Nijsten eigenaar. Hij was grietman van Rauwerderhem, afgevaardigde in de Friese Statenvergadering, lid van het Admiraliteitscollege en commissaris op de Friese synodes van de Hervormde Kerk. Na zijn overlijden beschikte zijn weduwe Margaretha Huygh nog vier jaar over de Harsta State, hoewel zij er niet woonde. Barthold van Nijsten en Margaretha Huygh hadden 19 kinderen, echter met hun 91-jarige dochter Sophia Lucretia stierf de familie Van Nijsten in 1711 uit. In 1698 was 'het slot en kleijn plaatske daar' verpacht aan de weduwnaar van hun oudste dochter Catharina Imilia van Nijsten. Deze Gideon Gosses van Coehoorn, een broer van vestingbouwer Menno van Coehoorn, was oud-kolonel van een compagnie infanterie en ontvanger-generaal van Ferwerderadeel. Van 1700, zes jaar na het overlijden van Catharina Imilia, tot 1724 was hij eigenaar van de state. Zijn vermogende ongehuwde zoon Gosewijn van Coehoorn, eveneens ontvanger-generaal van de grietenij en afgevaardigde naar de Friese Staten, vergrootte tussen 1724 en 1761 het landbezit van de boerderij bij de state tot 59 pondematen (22 hectare). Volgens de volkstelling van 1744 bestond zijn huishouden uit tien personen. Naast de state in Hegebeintum bezat hij nog meer landerijen in Friesland en twee huizen en een koetshuis in Leeuwarden. In zijn testament, opgemaakt op Harsta State in 1761 met onder andere zijn hovenier en knechten als getuigen, wees hij zijn achterneef Imilius Josinus de Schepper I, een achterkleinzoon van Barthold van Nijsten, aan als universeel erfgenaam.⁶ Volgens een fidei-commis moest het kernbezit in Hegebeintum in één hand blijven en steeds vererven onder de nakomelingen van Barthold van Nijsten. Degene die de erfenis accepteerde moest op Harsta State wonen en het huis, de boerderij, het bijbehorende land en de rouwborden en kerkbanken goed onderhouden. Imilius Josinus de Schepper nam ontslag uit de zeedienst om de grote erfenis in Hegebeintum te beheren en huwde met Amelia Coehoorn van Scheltinga. Hij was eigenaar van 1762 tot zijn overlijden in 1790. In 1770 werd hij grietman van Ferwerderadeel. Daarnaast was hij afgevaardigde naar de Friese Staten, lid van het Admiraliteitscollege en meesterknaap in het Jachtgerecht. Omstreeks 1772 ontving De Schepper stadhouder Willem V in Hegebeintum. In deze tijd was ook Lambertus Vlaskamp (1746–1826), lid van de hoveniersfamilie Vlaskamp en voorvader van de bekende landschaps-

Toestand voor de restauratie naar een opmeting uit 1977: voor- en achtergevel, west- en oostgevel, langs- en dwarsdoorsnede, plattegrond begane grond en kelder.

architect Gerrit Vlaskamp, als tuinman aan het werk op Harsta State.⁷ De state vererfde in 1790 op Barthold Jan de Schepper, gehuwd met Adriana IJsenbeek, en na diens overlijden in 1794 op hun vierjarige zoon Imilius Josinus de Schepper II. Deze deed in 1812 afstand van de goederen in Hegebeintum en vestigde zich in Leeuwarden. Ook hij zou net als zijn vader jong overlijden. De Harsta State en de bijbehorende gronden kwamen onder beheer van Christiaan Westenberg, de tweede echtgenoot van Adriana IJsenbeek. Westenberg was oud-officier en van 1816 tot 1841 grietman van Ferwerderadeel en bestierde – ondanks een door een familielid aangespannen rechtszaak – de zaken op de state en de naastgelegen boerderij en genoot het vruchtgebruik van de vele pachtgronden. Hij was toeziend voogd over Amelia ('Miele') Gerardina de Schepper die in 1818 op vijfjarige leeftijd de state en landerijen van haar jong overleden vader erfde en als rijk weesmeisje vanuit Leeuwarden naar Hegebeintum werd gebracht om daar bij haar grootmoeder en stiefgrootvader op te groeien. Zij zou bijna negentig jaar, tot 1906, eigenares zijn. In 1829, na het overlijden van Adriana IJsenbeek, werd een boedelinventaris opgesteld waardoor we enig idee hebben van de indeling van de oude state (bijlage 1).⁸ In 1830 woonden er negen personen, onder wie de jonge Amelia, haar stiefgrootvader Christiaan Westenberg, haar stiefzusje, een tante, vier dienstboden en een gouvernante. In 1832 was de tuin- en landschapsarchitect Lucas Pieters Roodbaard (1782–1851) in Leeuwarden in contact met Westenberg en werden er door de firma Wybren Krijns & Cie, een kwekerij in Joure die vaker met Roodbaard werkte, bomen geleverd in Hegebeintum, hoogstwaarschijnlijk voor de landschapstuin met slingerende paden die nu nog deels aanwezig is.⁹ Dit is de enige geschreven aanwijzing dat Roodbaard werkzaam zou zijn geweest op Harsta State. Uit de kadastrale registers van datzelfde jaar blijkt dat Amelia eigenares was van ruim 417 ha land in Ferwerderadeel. Bij de boerderij van de state hoorde 23 hectare land.¹⁰ De vermogende Amelia bracht vanaf haar 18-jarige leeftijd de zomers door bij haar grootouders in Hegebeintum en de winters in Leeuwarden. Ze huwde in 1834 met Tjaard Anne Marius Albert ('jonker Tjaard') van Andringa de Kempnaer die tot grietman, later burgemeester, van het Bildt werd benoemd. Het jonge echtpaar liet in Sint Annaparochie een landhuis, 'Huize Oostenburg', bouwen. Het ontwerp werd geleverd door de Leeuwarder stadsarchitect Thomas Adrianus Romein (1811–1881).¹¹ Romein is bekend van verschillende neoclassicistische Friese kerken, scholen, villa's en onder andere het Paleis van Justitie en het Beurs- en Waaggebouw in Leeuwarden. In 1843 kreeg hij de opdracht

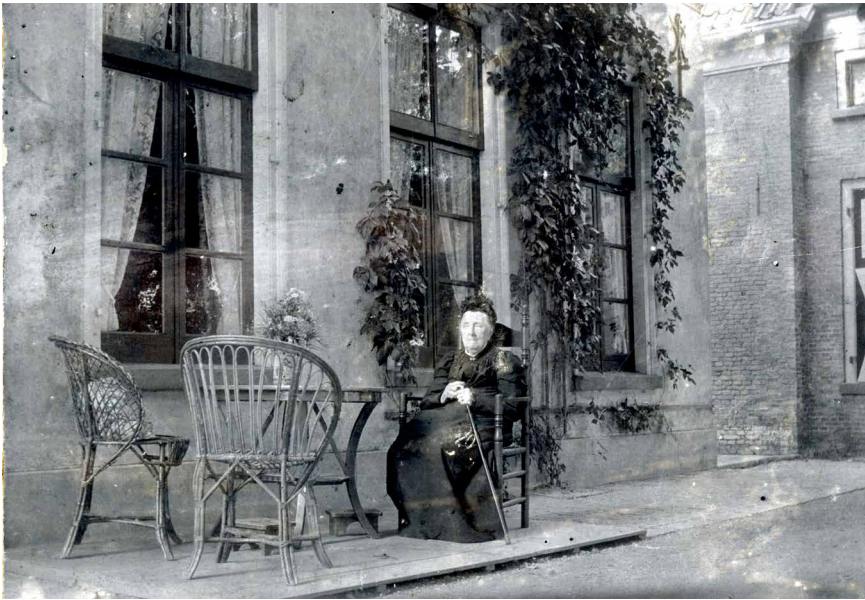

Ingang.

van het echtpaar Van Andringa de Kempnaer om ook de Harsta State en de naastgelegen boerderij ingrijpend te verkleinen en verbouwen. Vergeleken met Oostenburg moet het een ondergeschikte klus voor Romein zijn geweest. Hij kreeg slechts 10 gulden betaald voor het opstellen van het bestek en voor twee reizen naar Hegebeintum.¹² Het werk werd in april 1843 in het schooltje van Hegebeintum openbaar aanbesteed. De sloopwerkzaamheden en verbouwing werden gegund aan de aannemer Jan Rondema uit Sneek die hiervoor 1.227 gulden moest betalen. Het bestek is bewaard gebleven (bijlage 2).¹³ Een grote hoeveelheid bouw materiaal werd vervolgens door de aannemer te koop aangeboden waaronder stenen, dakpannen, kozijnen, interieurbetimmeringen en de pomp, het fornuis en de bakoven van de keuken. Stiefgrootvader Westenberg, die in 1841 zijn functie als grietman had neergelegd, maakte tot zijn overlijden in 1847 gebruik van de verkleinde state. In 1855 verhuisde het gezin Van Andringa de Kempnaer van Huize Oostenburg naar het grote huis Bollemanssteeg 64 in Leeuwarden. In 1865 werd Harsta State aan de westzijde vergroot met twee kamers. Vanaf dit moment was de state in gebruik als buitenhuis en werd het op dagtochtjes vanuit Leeuwarden bezocht. Het gezin Van Andringa de Kempnaer, met drie zonen en zes dochters, bracht er zomerdagen door en de naastgelegen boerderij, voorheen onder rechtstreeks beheer van de bewoners van de state, werd steeds voor vijf jaar aan een boerengezin in pacht uitgegeven. Een boedelinventaris uit 1870 geeft een beeld van de bescheiden inrichting van het landhuis (bijlage 3).¹⁴ Tussen 1870 en 1879 werd Harsta State incidenteel bewoond door Imilius Josinus Willem Hendrik van Andringa de Kempnaer, burgemeester van Ferwerderadeel, met zijn echtgenote, kinderen en drie dienstbodes. Vanaf 1877 woonde de tuinman, tevens koetsier, Lucas Bosma met zijn gezin in de tuinmanswoning. Drie generaties Bosma zouden tot 1966 de tuin verzorgen, de boomgaard pachten, het huishouden doen en het huis beheren wanneer het niet gebruikt werd door de familie.¹⁵ In 1898 werden de landerijen in Noord-Friesland door Amelia Gerardina de Schepper in de 'NV De Landbouwonderneming Harsta' ondergebracht. Na haar overlijden op 93-jarige leeftijd in 1906 kwam ook de state in eigendom van de NV. Het beheer werd gevoerd door twee aangetrouwde familieleden ten behoeve van alleen haar dochters tot 1917 toen de bezittingen van de NV in een veiling werden verkocht. De state, tuinmanswoning, overige bijgebouwen en de boerderij met 35 hectare land kwamen voor 139.296 gulden in bezit van een van deze dochters, de zeer standbewuste en excentrieke Adriana ('Jeanne') Wilhelmina van Andringa de Kempnaer, douairière van haar jong overleden neef Quirinus Catharinus Julius van Andringa de Kempnaer, eerst wonend met een van haar zusters in Den Haag en, na de aankoop ervan in 1903, op kasteel Wijchen in Gelderland. Zij maakte in haar jeugd met het hele gezin, daarna met haar moeder en later alleen, regelmatig tochtjes naar Hegebeintum.¹⁶ In de winter stond ze toe dat

Harsta State en boerderij omstreeks 1900–1910. De oude hoeve staat nog vlakbij (en met de kop naar) de state. In 1950 werd de boerderij na een brand iets verderop het terrein herbouwd.

Amelia Gerardina de Schepper zittend voor Harsta State (foto ca. 1900–1906).

Portret van Amelia Gerardina ('Miele') de Schepper, bijna honderd jaar eigenares van de Harsta State, 1858, J.J.G. van Wigeren.

Hek met vlampotten in rococostijl, midden 18de eeuw.

Advertentie *Leeuwarder Courant*, 25 april 1843.

Tjaard Anne Marius Albert ('jonker Tjaard') van Andringa de Kempnaer, de conservatieve burgemeester van het Bildt en lid van de Eerste Kamer (foto ca. 1860–1870).

Afbraak van den huize Harsta State, TE HOGEBEINTUM.
UIT DE HAND TE KOOP: De AFBRAAKSGOEDEREN van een gedeelte van bovengenoemde Huizinge, bestaande in plus minus 8000 glatte Pannen, eene groote partij Steen, 50 à 60 stuks Balken, Vloer- en Zolderplanken, Ribben, Juffers, 25 stuks moderne Schuifkozijnen met Zonneblinden, Binnendeuren en Betimmeringen, eene groote partij Lood, 1 dito Pompwerk, Baköven, Fournuis en verdere IJzerwerken, Steentjes, eene groote partij Keisel enz., waarmede men bezig is af te breken, en waartoe de Verkooper zich des Donderdags van iedere week (uitgenomen Hemelvaartsdag) aldaar zal laten vinden. Ook nader informatie bij J. RONDEMA, te Sneek, bij wien mede te koop is een fraaije TORENKLOK, zwaar 105 Ned. fl.

de lokale jeugd schaatswedstrijden hield op de grachten rond het huis en er was vanuit Wijchen contact met Wijbe Bosma, tuinman en pachter van de boomgaard in Hegebeintum. Zij overleed kinderloos in 1926 en liet haar Friese bezit na aan rusthuis Sonnenborgh in Leeuwarden. In 1929 werd de state met tuin, boomgaard, moestuin, singels en tuinmanswoning door de kinderen van haar broer Imilius Josinus Willem Hendrik van Andringa de Kempnaer voor 11.219 gulden teruggekocht (de boerderij met het land bleef eigendom van het rusthuis). Zij herstelden het huis en gebruikten het als zomerverblijf. Het werd met tussenpozen ook bewoond door familieleden. In 1938 vierde de familie er de 125ste geboortedag van Amelia Gerardina de Schepper. De boerderij werd in 1950 door brand verwoest en iets verder van de state herbouwd. Het huis liep bij deze brand waterschade op. Vanaf 1952 was de rijksarchivaris in Friesland Hendrik Tjaard Obreen, achterkleinzoon van Amelia Gerardina, eigenaar van Harsta State. Aanvankelijk bleef deze in gebruik als zomerhuis, maar vanaf omstreeks 1966 tot 1982 woonden Obreen, die zich inzette voor de tuin en de oude boomgaard, en zijn echtgenote in de tuinmanswoning en de state. In 1984 verkocht Obreen zijn bezit aan buurman Minne Kleefstra, die al vanaf 1968 eigenaar van de boerderij was. Deze verkocht het huis en de tuinmanswoning twee jaar later, maar hield de boomgaard bij de boerderij. Het huis werd gekocht door Rudolphus Theodorus Maria Nederveen die het in 1991

Kinderen en kleinkinderen van Amelia Gerardina de Schepper bijeen voor de Harsta State, ter ere van haar 125ste geboortedag in 1938.

Tuinman Lucas Bosma en zijn vrouw Aukje van der Meulen voor Harsta State in 1910.

Achterzijde van het huis tijdens de restauratie-omstreeks 1994–1996. De achtergevel is een restant van een binnenmuur van de oude state. Tegen de gevel staat een oude grafzerk, deze is later verplaatst naar de kerk van Ferwerd.

Brug over de voorgracht met houten zijhekken, ca. 1930–1950.

Lucas Bosma.

onderbracht in de ‘Stichting tot behoud van Harsta State’. Hij zette in 1994 een restauratie in werking, naar plannen van architect Jelle de Jong uit Lemmer. Het werk kwam echter na enkele maanden tot stilstand en een executieverkoop van de inboedel volgde. Thijs en Fokje Jellema namen vervolgens het bestuur van de stichting over en voltooiden de restauratie in 1996–1997. De controversiële ‘dakkapel in moderne vormen’ boven de entree van de state was een compromis tussen de eigenaar en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en aan de achterzijde werd het pand in 1998 uitgebouwd naar ontwerp van Gunnar Daan Architectuur. Van 2004 tot 2008 was Harsta State in bezit van het echtpaar Uitterdijk-Van der Meer en van 2008 tot 2015 van Hendrik Gatsonides wiens erfgenamen het complex in 2017 verkochten aan Gerrit Jan Dirk Visser. In 2018 werd de leegstaande state door hem verkocht aan de heer en mevrouw Van Riemsdijk-Zandee uit Stiens die het complex vervolgens schonken aan Vereniging Hendrick de Keyser. Zij wilden het huis en met name de stinzenfloratuin voor een onzekere toekomst behoeden. Boerderij, boomgaard, bomensingels en oprijlaan zijn niet in eigendom van de Vereniging maar van derden, waaronder Staatsbosbeheer. De Harsta State is in 2023 gerestaureerd.

Beschrijving en reconstructie

Het huidige eenvoudige landhuis kreeg zijn afmetingen en uiterlijk in twee fasen in 1843 en 1865. Een tekening van Jacobus Stellingwerff uit 1722 geeft, met enig voorbehoud, een beeld van hoe de oude Harsta State er daarvoor heeft uitgezien. Een kadastrale opmeting bevestigt de opzet in grote lijnen. Het pand, op een omgracht terrein, bestond uit twee haaks op elkaar staande vleugels van twee bouwlagen onder hoog opgaande schilddaken waarop een prominente dakkapel, dakruiter en pinakels. Het had kruiskozijnen met luiken. Vermoedelijk was de state in fasen tot stand gekomen. De linkervleugel lijkt een rijkere aankleding te hebben gehad met kolosale pilasters, guirlande, frontons en een geornamenteerde daklijst. Wellicht was deze classicistische vleugel een 17de-eeuwse toevoeging en kan deze worden gekoppeld aan de bewoningsperiode van Ympck van Jeltinga en Focko van Aysma of van

Barthold van Nijsten. Zowel Van Aysma als Van Nijsten oefenden beroepen met een lokaal belang uit waardoor de Harsta State een representatieve functie kreeg, daarnaast had Van Nijsten mogelijk ruimte nodig voor zijn zeer omvangrijke gezin. In 1843 werd de classicistische linkervleugel volledig afgebroken en de rechtervleugel verkleind en verlaagd. De state werd teruggebracht tot een eenvoudig eenlaags neo-classicistisch landhuis onder een schilddak met hoekschoorstenen. Achter het pleisterwerk van de op het zuiden georiënteerde voorgevel gaat echter nog oud, mogelijk 16de-eeuws, roodbakstenen muurwerk met speklagen, ontlastingsbogen en klezoren schuil. Dit metselwerk, dat vooral aan de rechterzijde van het pand bewaard is gebleven, heeft een fors formaat en is ca. 40 cm dik. Boven de vensters zijn smeedijzeren lelieankers uit de 16de of 17de eeuw zichtbaar. Ter plaatse van de voormalige linkervleugel zitten geen ankers. De vermoedelijk laat 18de-eeuwse entreepartij van het huis heeft pilasters met Ionische kapitelen waarboven een empire snijraam en de naam van de state. De gevel wordt afgesloten door een eenvoudige lijstgoot op klossen. De huidige zij- en achtergevels van het huis zijn het resultaat van aanpassingen in 1843, 1865 en 1998. De gevels zijn deels gepleisterd en deels uitgevoerd in schoon metselwerk met geelkleurige bakstenen en voorzien van vier- en zesruitsramen naar 19de-eeuws model, aangebracht bij recente verbouwingen. Uitgezonderd de moderne aanbouw aan de achterzijde staat de Harsta State op een vrijwel rechthoekig grondplan van ruim 15 bij 7 meter. Het pand heeft een constructie met enkelvoudige balklagen haaks op de voorgevel en een samengestelde kap met Hollandse spanten, waarvan er vier werden hergebruikt bij de grote verbouwing van de state in 1843. In 1996 zijn de spantbenen verhoogd om de stahoogte op zolder te vergroten. Toen is ook het dak gedekt met de huidige blauwe Hollandse pannen.

Adriana Wilhelmina ('Jeanne') van Andringa de Kempnaer in 1879.

De zaal in 1945. Het huis was in deze tijd vakantiehuis van de kleinkinderen van Amalia Gerardina Van Andringa de Kempnaer-De Schepper.

De zaal in 1928, met betimmeringen in Lodewijk XVI-stijl. Foto vlak na het overlijden van Adriana ('Jeanne') Wilhelmina van Andringa de Kempnaer.

De zaal in 1947.

Voorgevel in 1978.

De zaal in 1978.

De zaal ontmanteld tijdens de restauratie in 1996. Een bakstenen vloer werd gevonden onder de grenenhouten vloerdelen, net als de aftekening van bedsteden.

De zaal tegenwoordig.

De zaal in 1978 of 1979, goed zichtbaar is de kleurstelling met rode biezen.

De plattegrond van het huis bestaat uit slechts enkele kamers aan een middengang van voor- tot achtergevel, met een dwarsgang naar de rechterzijgevel. Dit type plattegrond komt bij kleine landhuizen met een naastgelegen boerenbedrijf in Friesland vaker voor, zoals bij de vroeg 18de-eeuwse Monsma State in Bolsward.

Een opmetingsschets, een boedelinventaris uit 1829 en herinneringen vastgelegd in een gedenkboek in 1918 geven een beeld van de indeling voor de verkleining van het huis.¹⁷ De gegevens spreken elkaar enigszins tegen. De rechtervleugel bevatte een voorhuis met rechts een zaal, een vertrek achter het voorhuis dat als woonkamer diende en achter de zaal een dwarsgang en/of bijkeuken met trap (in de boedel de 'voorkeuken'). Aan de achterzijde was de keuken onder een eigen, lager dak. In de linkervleugel waren een tweede grote zaal aan de voorzijde en een bibliotheek of herenkamer ondergebracht. Volgens de herinneringen was de bibliotheek een opkamer met boekenkasten die de 'kelderskamer' werd genoemd vanwege de daaronder liggende kelder. De herinneringen melden op de verdieping aan de achterzijde een lange gang waarop de slaapkamers uitkwamen. Boven de zaal lag een grote logeerkamer die de 'gele kamer' (in de boedel mogelijk de 'geele zaal') genoemd werd naar een damasten behangsel dat rond een bed hing. Boven het voorhuis lag een kleine slaapkamer en boven de linkervleugel een grote slaapkamer die de 'rode kamer' werd genoemd en een kamer met goudleerbehang (de boedel vermeldt een 'groene kamer' en een 'boven voorkamer'). Daarnaast waren er nog een kamer voor de gouvernante en een 'leerkamer' (in de boedel wellicht het 'glad kamertje') die uitzicht had op de vlak naast de state gelegen boerderij. Op zolder sliepen de dienstboden.

Blijkens het slooobestek werden in 1843 nagenoeg alle vertrekken weggebroken, met uitzondering van het voorhuis en de zaal in de rechtervleugel. In het voorhuis werd een muur geplaatst waardoor links een kleine kamer ontstond die sindsdien de groene kamer werd genoemd. Hierachter kwam een kamertje met trap naar de zolder. In de nieuw gevormde middengang werden marmeren vloertegels hergebruikt die voorheen in de dwarsgang of keuken hadden gelegen. De dwarsgang achter de zaal werd in gebruik genomen als kelder. In 1865 werd het huis met een travee naar links vergroot, waarin twee nieuwe kamers werden ondergebracht. Het pand heeft sindsdien een vierbeukige opzet. De grotere kamer aan de voorzijde van deze nieuwe travee was voorzien van een hangschouwttje, de kleinere kamer aan de achterzijde had een bedstedewand, aanrecht en estrikkenwand en diende als keuken.

Hieronder lag een kleine kelder, mogelijk een restant van de grote kelder die onder de bibliotheek lag. Aan de achterzijde van het huis, in het verlengde van de gang kwam een privaautuitbouw. Op zolder waren drie kamertjes met houten wanden. In 1917 werd het huis omschreven als 'de huizinge bevat gang, groote kamer, 2 kleinere kamers, keuken, portaal, kelder, provisiekamer, privé en zolder met afgeschoten kamertjes'.

Zeer opmerkelijk is dat de zaal rechts van het oude voorhuis in 1843 niet werd gewijzigd en grotendeels bewaard is gebleven met houten betimmeringen met onder meer guirlandes, mascarons en medaillons, een houten plafond, vensterbanken en vouwluiken, een grijsmarmere schouw en een bloemschilderstukje in Lodewijk XVI-stijl. Vermoedelijk is deze kamer tot stand gekomen in 1778, toen de familie De Schepper op de state woonde. Op de achterzijde van een lambriseringspaneel is dit jaartal aangetroffen. In 1829 stonden er in de zaal maar liefst vierentwintig stoelen, verschillende tafels en een buffet. Op zeker moment werd het houtwerk van de kamer zachtgeel geschilderd met rode en witte accenten op de biezen en spaarzame bladgouddecoraties. In 1994 is de kleurstelling gewijzigd en zijn de rode accenten verdwenen en incorrecte goudverfdecoraties en een veelheid aan witte accenten aangebracht.

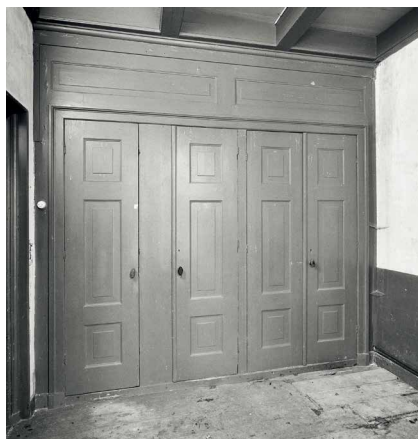
Achter de Lodewijk XVI-betimmeringen zijn ter plaatse van de schouw oudere aftekeningen van twee bedsteden en een kast met planken bewaard, wellicht restanten van een bedstedewand zoals deze in Friesland veel voorkomt. De schouw zat aanvankelijk, dus voordat het Lodewijk XVI-vertrek tot stand kwam, op de plek van de huidige toegangsdeur naar de middengang, hier zijn roetsporen en aftekeningen van een forse haard met pilasters aangetroffen. De toegangsdeur van dit oudere vertrek zat in de achterwand naar de dwarsgang, ook hier is in het metselwerk een bouwspoor bewaard. Onder de houten vloerdelen lag tot 1994 een baksteenvloer in een koppen- en strekkenpatroon die mogelijk ook tot een eerdere afwerking van de state heeft behoord.

Bij de verbouwing tussen 1994–1998 is veel van de historische afwerking van de state verloren gegaan. Zo werd een brede doorbraak gemaakt tussen de kamers links van de gang, de trap veranderd en zijn de bedstedewand in de keuken, de privaautuitbouw, de schoorsteenmantel in de linker voorkamer en een mogelijk nog 18de-eeuwse tegelvloer verwijderd. De kleine kelder werd volgestort met puin en de verlaging van de vloer in de dwarsgang ongedaan gemaakt. Het laaggeplaatste venster met diefjzers herinnert aan de voormalige situatie. Op de zolder werden slaapkamers gemaakt, de kap verhoogd en een moderne dakkapel geplaatst. Aan de achterzijde kreeg het pand een forse uitbreiding met een bijkeuken, toilet, badkamer, slaapkamer en garage voor twee auto's.

In het landschap rond het huis resteren onderdelen uit verschillende tijdperken. Voor het omgrachte terrein ligt een ruim 300 meter lange, door lindebomen geflankeerde zichtas die uitkomt op de doorgaande weg naar Dokkum en tot de oudste aanleg behoort. Het huidige landhuis en de herbouwde boerderij (die niet in eigendom van Hendrick de Keyser is) staan op een omgracht en door een dubbele bomenrij omsingeld terrein, behorend bij de oude state. Oorspronkelijk was het huis te bereiken via een ophaalbrug die midden 18de eeuw, mogelijk in 1762, is vervangen

Kap met vier eikenhouten spanten, ieder opgebouwd uit twee gestapelde jukken en een nokspant. De constructie bestaat uit hergebruikte ingekorte 16de-eeuwse spanten van de oude state.

Hoekkamer voor de restauratie van 1994–1996. Dit vertrek ontstond na de uitbreiding van 1865.

Kastenwand met paneeldeuren in de keuken aan de achterzijde.

Tuin met stinzenplanten.

door een dam met daarop een smeedijzeren hek, waarvan de pijlers met vlampotten in een rococostijl bewaard zijn gebleven. De boerderij stond voor de brand van 1950 veel dichterbij de state en was met het woongedeelte georiënteerd op het huis en met een grote schuur op het land. Bij de boerderij stond een 18de-eeuwse duiventil die tussen 1975 en 1980 is afgebroken. Aan de zuidoostzijde van het omgrachte terrein ligt een restant van een kleine havenkolk die middels een kanaal aansluit op de Ferwerter Vaart. Hier vlakbij stonden, aan het wandelpad naar Hegebeintum, een zomerhuisje of theekepel die in 1843 is afgebroken en een tuinmanswoning die omstreeks 1873 op een iets andere plaats is herbouwd.

Bij het huis was een siertuin met bloemen, vlak achter het huis scheidt een dwarsgracht de achtertuin van het voorste deel. De achtertuin was ingericht als bleekveld, waar een grote bel aan een paal hing, en als boomgaard met kersen- en appelbomen. Delen van deze aanleg zijn mogelijk van de hand van de tuinarchitect Roodbaard. Op het terrein staan nog verschillende oude bomen, waaronder een walnootboom, en liggen restanten van een tuinaanleg met slingerpaden in een voor die tijd kenmerkende stijl. Bijzonder zijn de stinzenplanten, onder andere blauwe anemoon, knikkende vogelmelk en 'Haarlems klokken spel'.

- 1 J. Kalma, 'Harstastate te Hogebeintum. Het slot Yn it Bosk' in: *Leeuwarder Nieuwsblad*, nr. 9160 (21-10-1938), 9161 (22-10-1938) en 9162 (24-10-1938). R. Boeke, Hogebeintum en zijn kerk, z.pl. [1966]. H.M. van den Berg, *De Monumenten van Geschiedenis en Kunst, Noordelijk Oostergo. Ferwerderadeel*, Den Haag 1981, p. 226–229. A.S. van den Berg, *Harsta State te Hogebeintum. Afstudeerscriptie*, Utrecht 1994. J. de Jong, *Restauratie Harsta State te Hogebeintum*, Lemmer 1995–1996. W.J. Berghuis, *Harsta State te Hogebeintum. Bouwhistorisch verslag naar aanleiding van de vondsten tijdens de restauratie 1995–'96*, Voorschoten 1997. *Jaarverslag Vereniging Hendrick de Keyser* 100 (2018), p. 12–15. M. Haverman, *Rapportage historisch onderzoek Harsta State te Hogebeintum*, Kolhorn 2019. R. de Vries, *Harsta State Hegebeintum. Bouwhistorische Verkenning*, Blesdijke 2019. Noordpeil, *Harsta State. Tuinhistorisch onderzoek en waardestelling*, Sneek 2020.
- 2 In de 17de en 18de eeuw wordt ook de naam 'Hartsma State' gebruikt.
- 3 W.W. Buma en J.W. Telting, *Register van den aanbreng van 1511 en verdere stukken tot de floerenbelasting betrekkelijk*, Leeuwarden 1880 (dl. I p. 96 en dl. III p. 95).
- 4 H. Spanninga, 'Kapitaal en fortuin. Hessel van Sminia (1588–1670) en de opkomst van zijn familie', in: *De Vrije Fries*, 81 (2001), p. 9–52.
- 5 Hun grafzerk met familiewapens, nu in de kerk van Ferwerd, bevond zich lange tijd op Harsta State.
- 6 Tresoar Leeuwarden, toegangsnr. 14, Hof van Friesland, inv.nr. 16774 (register van Fideicommissaire testamenten), p. 81–90. Zie ook Tresoar Leeuwarden, toegangsnr. 327, Familie Van Sminia, inv.nr. 775 (kopie testament Gosewijn van Coehoorn). Als getuige wordt onder andere de hovenier Tijtse Sijtses genoemd.
- 7 A. van der Mark, 'Gerrit Vlaskamp, een kroniek', in: E. Bruinsma en Y. Kuiper (red.), *De vergeten tuinen van Gerrit Vlaskamp*, Leeuwarden 2014, p. 66–87.
- 8 Tresoar Leeuwarden, toegangsnr. 334-03, Familiearchief Buma, inv.nr. 429 (stukken betreffende de afwikkeling van de nalatenschap van Adriana IJsenbeek).
- 9 Tresoar Leeuwarden, toegangsnr. 348, Verzameling kopieën van elders berustende stukken, inv.nr. 6373 (dagboeken van de firma Wijbren Krijns en Cie, boomkwekerij te Joure), 18 en 23 maart 1832. Zie ook R. Mulder-Radetzky e.a., *L.P. Roodbaard (1782–1851). Een tuinarchitect met schildersogen*, Rotterdam 1999. E. van der Laan-Meijer en W. Ottens, *Roodbaards Rijkdom. Landschapsparken Noord Nederland 1800–1850. Friesland, Groningen en Drenthe*, Rotterdam 2013.
- 10 A.J. van der Aa, *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden*, Gorinchem 1844, dl. V, p. 197.
- 11 C. Boschma, 'Thomas Romein, een classicistisch bouwmeester in het Friesland van de negentiende eeuw', in: H.W.M. van der Wijck, C. Boschma en H.M. van den Berg (red.), *Opus Musivum, een bundel studies aangeboden aan Professor Doctor M.D. Ozinga ter gelegenheid van zijn zestigste verjaardag op 10 november 1962*, Assen 1964, p. 439–467.
- 12 Tresoar Leeuwarden, toegangsnr. 334-03, Familiearchief Buma, inv.nr. 449 (kwitantie van bouwkundige verrichte diensten).
- 13 Tresoar Leeuwarden, toegangsnr. 26, Notarieel Archief, inv.nr. 134007, akte 46/53 (notaris Egbertus Petrus Brunger, 11 april 1843).
- 14 Tresoar Leeuwarden, toegangsnr. 334-03, Familiearchief Buma, inv.nr. 444 (stukken betreffende de nalatenschap van jhr. Tjaard Anne Marius Albert van Andringa de Kempnaer).
- 15 J. Rommens, 'Een oude briefkaart, een nieuwe blouse en standsverschillen', in: *Vrienden Museum Kasteel Wijchen Stichting Frans Bloemen*, 17 (2009), nr. 1.
- 16 Haar herinneringen aan het leven op Harsta State en die van haar moeder zijn opgetekend in een gedenkboek: Tresoar Leeuwarden, toegangsnr. 329-02, Archief Familie Van Andringa de Kempnaer, inv.nr. 650 ('Gedenkboek I'. Register van jkvr. Adriana, houdende familieaantekeningen en autobiografische gegevens, 1918). Zie ook Y. Kuiper en M. Wagter, 'De uitgaande wereld van Leeuwarden, 1860–1900. Levensstijl en standsbesef van de Friese aristocratie in de jeugdherinneringen van jkvr. Adriana Wilhelmina van Andringa de Kempnaer', in: *Leeuwarder Historische reeks*, dl. VI (1997) p. 210–266.
- 17 De vermelde schets zou zich in het archief van de familie Obreen moeten bevinden maar is thans nog niet teruggevonden. Zie: H.M. van den Berg, *De Monumenten van Geschiedenis en Kunst, Noordelijk Oostergo. Ferwerderadeel*, Den Haag 1981, p. 228–229.

Inventaris 1829 (verkorte versie)

Staat der Goederen aanwezig in de
Huizinge no 33 in de Weerd te
Leeuwarden [...] en op Harsta onder
Hogebeintum [...]

IN DE VOORKAMER

veertien stoelen
een secretaire
zes schilderijen
een damtafeltje met het daarop staand
thee servies
een dito
twee schoon houten tafeltjes met vazen
en stolpen
een pendule

een tafeltje en pijpbakje
statie gordijnen en vengster bank kus-
sens
zestien beeltjes en twee vazen
een tapijt karpet en loop
enige vlaamsch linnen gordijnen
een theestoof en ketel
zes Stoven
[volgt een grote hoeveelheid porselein,
aardewerk en glaswerk...]

IN HET ZAAL BENEDEN

een schilderij
agtien stoelen
een tafel met daar op liggende kleed

een tafeltje en zes geverfde stoelen

een tafel
een bufet
een tapijt
zes gordijnen
de bank in het voorhuis
een bloemtafeltje
een lantaarn
een dito

IN HET BENEDEN ACHTER KAMERTJE

een kachel

twaaft stoelen
vijf porceleinen vlessen
een spiegel

zeven schilderijen
een tafel
vier gordijnen

twee tafeltjes en een pijpbakje
een tapijt

IN DE VOORKEUKEN

een kast
een kast en enige trompen
zeven kommen en een stel
twee klokken
een hoek bufet en pers
zes stoelen een tafel en kleed
drie schilderijen
twee gordijnen en enig dagelijks goed

IN DE TINKAST

[volgt de inhoud van de kast...]

IN DE KEUKEN

enig kopergoed
een doofpot het deksel van de oven en
een keteltje
twee ijzeren potjes
zes stoelen
twee tafels en een turfbak
enige witte vergiet testen en borden

een partijtje steengoed
een kachel lood en steen

IN DE MEIDENKAMER

een tafel, vijf stoelen en een kist
bed en glasgordijnen

OP HET SPEKZOLDERTJE

enig grof steengoed en schalen
een bed twee kussens een peul en twee
dekens
een bed vier kussens en een peul

noch een bed vier kussens
een peul en twee dekens

OP DE BOVEN VOORKAMER

een paardeharen matras
een bed en peul
ledikant en gordijn

vijf gordijnen voor de vengsters
agt stoelen

een spiegel

vier tafeltjes
een tapijt

twee theeserviesen en twee lampetten

een bladje en een serviesje

OP DE GROENE KAMER

negen schilderijen
een bed peul twee kussens en twee
dekens
noch een bed twee dekens peul en twee
kussens
noch een bed peul twee kussens en twee
dekens
drie ledikanten en gordijnen

twee glasgordijnen
een spiegel en twee tafeltjes
zes stoelen
een kabinet en stel
waterpotten en lampetten

GOVERNANTE KAMER

bed
ledikant en gordijnen
2 glasgordijnen
een spiegel en een tafel
twee laadtafels en een kastje
een kinderstoel en zes andere stoelen
vier schilderijtjes
kerpet gangloop en matten

IN HET GEELE ZAAL

een kabinet
een grote kist
vier tafeltjes
een ledikant en gordijn
een bed peul twee kussens en twee
dekens
negen porceleinen schotels
en dertien bokalen
twee spiegels
drie glasgordijnen
negen schilderijen
een stoeletten stoeltje
twaalf stoelen met kussens
en twee lampetten

IN HET GLAD KAMERTJE

een ledikant en gordijn
een kabinet en stel
een klein dito en stel
twee kleine tafels
waterpot servies en lampet
een spiegel en twee schilderijen

zes stoelen
 een tapijt
 twee glasgordijnen
 negen en twintig servetten
 zes tafellakens
 agtien servetten
 elf fijne lakens
 twee en twintig slopen
 twee kleden zes peulzakken en een
 sloopje
 tien slopen

OP DE ZOLDER

een bed een peul vier kussens en twee
 dekens
 glasgordijnen op de zolder

IN DE STAL

twaalf koeyen
 een dito melkkoe
 twee paarden
 oude jan
 een blauwe wagen
 een kiereboe op
 twee [eeden?] op
 twee hooiwagens op

een wynne

een oude chais
 een bootje

een aardkar

GOUD

[volgt opsomming van goud, zilver,
 juwelen en kleine objecten...]

Conditien waarop op afbraak zal worden verkocht een gedeelte van de Heeren Huizinge Harsta te Hoogebeintum met bepaling dat een ander gedeelte van dat huis hersteld en een gedeelte der boerenwoning aldaar vertimmerd moet worden [...]

Eerste Afdeeling: Vertimmering van het overblijvende gedeelte van het Heerenhuis

Artikel 1

Het overblijvende gedeelte bepaalt zich tot het voorhuis of portaal, de kamer ten oosten van hetzelfde en de gang achter deze kamer alles tot de na te melden hoogten.

Artikel 2

Al de losse steenen van de vier buitenmuren welke bovengemelde gedeelten omvatten moeten op aanwijzing afgenomen worden en daarna deze muren op de bestaande zwaarten weder op te metselen, voor de noorder en zuidermuur tot de hoogte van een el boven den zolder en de westelijke en oostelijke tot de hoogte van een el zes palmen boven dezelfde zolder of tegenwoordige vloer van de oostelijke bovenkamer. Vervolgens op alle vier muren platen te leggen van tien en vijftien duims hout en daarop te brengen het tegenwoordig dak met der zelve spanten, juffers, ankers, pannen en zo voort, welke materialen zo veel ingekort zullen worden, dat het nieuwe dak een el twee palmen lager wordt, dan het zich tegenwoordig bevindt. Indien er van deze materialen zoodanig slechte bevonden worden dat dezelve volgens oordeel van den opzigter niet bruikbaar zijn, zal men het ontbrekende van andere goedgekeurde afbraaksmaterialen moeten leveren, behalve dat de latten allen nieuw moeten geleverd worden. Verder de pannen en vorsten aan strijken met haar kalk mortel en voor eene voldoende digtheid van het dak zorg dragen.

Artikel 3

Aan alle vier zijden van het gebouw goten te leggen op houten blokjes welke op een el tusschen ruimte in de muren gemetseld moeten worden doch aan den voorgevel zal men op dezelve op dertig duimen tusschen ruimte plaatsen en de daar te leggen goot met een lijstje moeten schaven. De afwatering met overleg van den Heer verkooper te regelen met bijlevering der alsdan door den opzigter uit te zoeken afbraaksmaterialen. De beide zijmuren welke zestig duimen hooger zullen worden als de voor- en achtergevel veroorzaken op dezen hoek een schuin gedeelte volgens de richting van het dak welke gedeelte men met vijf duims greenen afbraaksplanken zal moeten dekken en deze stevig tegen daartoe vooraf in de muur gemetselde blokken te bespijkeren.

Artikel 4

Het voorhuis of portaal in te deelen in een kamertje en gang, daartoe op nader te bepalen afstand op een fundament van veertig duimen diepte en veertig duimen breedte te plaatsen, eene halve steenen muur, waarin eene door den opzigter uit den afbraak te kiezen kozijn en dezen moet gesteld en draai en sluitbaar moet gemaakt worden hebbende dit kamertje alzo eene lengte van vijf ellen en eene breedte van twee ellen drie palmen volgens de teekening en tevens als boven een kozijn te plaatsen in het overschietende gedeelte hetwelk dient tot opgang naar de zolder en daartoe te leveren eene behoorlijke steektrap wijd een el; ook in dit gedeelte een kozijn uit de afbraak te plaatsen.

Artikel 5

In het nieuwe kamertje een houten vloer met dito leggers welke op een tusschenruimte van zestig duimen op de tegenwoordige steenen vloer moeten gelegd worden. De openingen in de muren van dit kamertje weder ter volle zwaarte van den muur in verband en met gelijksoortige steen als de bestaande digt te metselen. Verder op de muren behanglatten, op de vloeren plinten en tusschen de balken bekistingen.

Artikel 6

In den nieuwen gang op de tegenwoordige steenen vloer: in basterd tras te leggen de witte steenen uit den ouden gang benevens de blaauwen uit het waschhok. Verder op de vloer een plint, tusschen de balken bekistingen.

Artikel 7

In de oude gang de openingen in de noordermuur digt metselen, zooals zulks in artikel 5 is bepaald. Op de vloer te leggen, in basterd tras, de goedgekeurde stukken uit den afbraak. Verder de muren af te bikken en met uitgezeefde kalk te overpleisteren en een plint op de vloer.

Artikel 8

Op elken hoek der naald een den tegenwoordige schoorsteenen, met derzelver ramen, ijzerwerken en koppen te plaatsen, volgens aanwijzing van den opzigter, en indien de Heer Verkooper, als dan de koppen van de schoorsteenen wilde afgelaten hebben, zal men die moeten vervangen, door op de gewone wijze van afbraakshout vervaardigde platte borden. De rookbuis van de schoorsteen uit de blijvende kamer, ter zwaarte van eenen halve stenen in kalk mortel van onderen eenigzins wulfvormig op slapers van twaalf en zeventien duimen hout naar de schoorsteen op het einde der naald te leiden en daar en tegen naar behooren te vereenigen en op aanwijzing in dezelve eene estrik te bemetselen voorzien van een ijzeren ring.

Artikel 9

Alle losse pleisterwerken van de vier buitenmuren afnemen en die gedeelten welke vroeger binnenmuren waren, goed vol te voegen, zoo ook de losse voegen van deze en andere muren, naar behooren uit te krabben en weder met kalk mortel vol te zetten en vervolgens alle vier muren drie maal met witte gezeefde kalk over witten.

Artikel 10

In de borstwering van de oostelijke en westelijke muren, elk een kozijntje met draayend glasraamtje, volgens opgave en aanwijzing van den opzigter te plaatsen en zoo daartoe geen geschikt voorhanden of de aanwezigen te defect mogten geoordeeld worden als dan van de afbraakmaterialen anderen te maken, zoo als zal worden opgegeven. Het beschadigde aan de kalk of bepleistering der borstwering naar behooren bij te helpen en de defecten aan de zolderplanken weder ten genoegen te herstellen.

[hierna volgen de verbouwing van de boerenwoning, schuur en stal, bepalingen omtrent de wijze van uitvoering en bepalingen omtrent de betalingen]

Aldus opgemaakt en vastgesteld door mij ondergetekende den 11 april 1843
T.A.M.A. van Andringa de Kempnaer (get.)

Inventaris van den gemeenschappelijken boedel van de Hoog WelGeboren Vrouwe Amelia Gerardina de Schepper en wijlen haren echtgenoot Jonkheer Tjaard Anne Marius Albert van Andringa de Kempnaer overleden te Leeuwarden, den 23en Maart 1870.

[...]

MEUBELEN EN HUISRAAD, RIJTUIGEN, ENZOOVOORT AANWEZIG OP DEN HUIZE
HARSTA-STATE ONDER HOGEBEINTUM

steengoed en glaswerk
kistje en caraffen
buffet en canapé
vloerkleed, schilderijen en spiegel
blikgoed
stoel, gordijnen en kastje
6 diverse tafels
2 portretten
2 stoelen, matten, twifkorf en anders
15 stoelen
2 ledikanten met springmatras
bed, peluw en twee kussens
bed, peluw en twee kussens
matras en 5 dekens
3 kagchels
2 braadpannen, ketel en ouwe haard
houtwerk op zolder
korf en netwerk
keukengereedschap
tilburij [een rijtuig]
reisdeken
paardentuig, hoofdstel en jaaglijn
pleted, lepels, vorken en messen
lampje

Rouwkasten en rouwborden in de kerk van Hegebeintum voor afstammelingen van Barthold van Nijsten en Margaretha Huygh.

